

žlutonohá jednoduše při koexistenci s relativně početně se vyskytujícími a podobnými druhy klínatkou vidlitou a zejména pak klínatkou obecnou unikala pozornosti. Nezbývá než po druhu pátrat také v dalších letech.

Nález je neobvyklý rovněž proto, jakým způsobem byla vážka odchycena. Dobré zkušenosti s chytáním vážek do ornitologických sítí zmiňuje např. J. Rejl (2000). Při osobní účasti na pravidelném kroužkování rákosinových druhů ptáků v Bartošovicích (CHKO Poodří) jsem musel rovněž vážky ze sítí téměř každodenně vytahovat. Většinou šlo o dospělé spíše větších druhů, zejména z podřádu *Anisoptera* (šídla rodu *Aesbna*, vážky rodů *Orthetrum* a *Sympetrum*); jest-

liže nalétnou do sítě příliš rychle nebo pod určitým úhlem, nedokážou se sami vyprostit. Menší druhy (šídélka, šídlatky aj.) obvykle podle mých zkušeností po kontaktu se sítí dokážou samy brzy pokračovat v letu, mnohdy po prolezení okem v nezměněném směru. Většina druhů vážek sítě nebo jejich kotvící tyče ráda využívá k odpočinku nebo slunění. Z ranních nálezu orosených šídel vyplývá, že na sítích občas i přenocují.

Výhodou ornitologických sítí je možnost chytit ve větší výšce rychle letící vážky, jejichž odchyt obvyklými metodami bývá méně úspěšný a z celkového počtu dospělců chycených běžnou entomologickou sítí tvoří zpravidla menší procento. Do ornitologických sítí se však (většinou k ne-

velké radosti kroužkovatele) kromě ptáků chytají i zástupci dalších skupin živočichů — nejčastěji netopýři, sršni, motýli, brouci a jiný létající hmyz. Chytit se ale může mj. i skokan (*Rana* sp.), užovka obojková (*Natrix natrix*) nebo dokonce jelen lesní (*Cervus elaphus*). Rozbor druhové skladby fauny chytané do ornitologických sítí však není cílem tohoto příspěvku.

Nezbývá tedy než kontaktovat ornitology a tento typ odchytu vážek vyzkoušet. Výsledky budou určitě stát za to.

Monitoring vážek na Valašsku podporuje prostřednictvím dvou projektů ÚVR České republiky svazu ochránců přírody v rámci programu „Ochrana biodiverzity — Vážky“.

Trnoštítec horský — zajímavý nálezn tesařika

Jiří Foit

V Evropě žije celkem šest velkých druhů tesaříků (čel. *Cerambycidae*) náležejících k fylogeneticky primitivní podčeledi pilun (*Prioninae*). Nejmenším (délka 18–36 mm) a zároveň nejvzácnějším zástupcem této skupiny je i u nás se vyskytující tesařík *Tragosoma depsarium*. Jeho nepřilíší známé, avšak poměrně výstižné české jméno je trnoštítec horský. Způsob života, vývoj (bionomie) a výskyt tohoto druhu jsou dnes poměrně dobře prostudovány, přesto mnohé detaily nebyly dosud zjištěny.

Rod *Tragosoma* je znám již z třetihorního baltského jantaru a ve střední Evropě se považuje za příklad pregliaciálního reliktu. Tesařík *T. depsarium* má holarktické rozšíření a obývá jehličnaté lesy Eurasie i Severní Ameriky. Je vázán na staré jehličnaté porosty pralesního charakteru, kde nachází dostatek vhodného materiálu ke svému vývoji. Ve střední a jižní Evropě tedy obývá horské polohy. V Evropě je trnoštítec horský velmi vzácný a řadí se mezi neohroženější hmyzí druhy vůbec. V České republice je v souladu se zákonem chráněn jako silně ohrožený a v současnosti je znám pouze z Novohradských hor, Šumavy a Beskyd. Největší podíl na úbytku tohoto tesaříka má intezifikace lesního hospodářství.

Larvy tesaříka *T. depsarium* se vyvíjejí v tlejícím dřevě na zemi ležících kmenů jehličnatých dřevin, méně často také v parížech a v bazálních částech stojících stromů. Vývoj je nejméně tříletý. Jako hostitelské dřeviny jsou v Evropě uváděny smrk ztepilý (*Picea abies*), borovice lesní (*Pinus sylvestris*) a borovice *P. pyrenaica*, popř. obecný rod borovice (některými autory také modřín opadavý — *Larix decidua* a jedle — *Abies* sp.).

Trnoštítec horský se vyskytuje ve většině zemí Evropy. Údaje o něm chybějí z některých nížinatých států (Belgie, Dánsko, Lucembursko, Maďarsko a Nizozemí) a z nejteplejších částí Evropy (Portugalsko, poloostrovní část Itálie a Peloponés).

Překvapivě není tento druh znám ani z Rumunska, z Albánie a Makedonie, a to přes hornatost těchto států, přirozený výskyt jehličnatých lesů a nálezy v sousedních zemích (Černá Hora, Srbsko, Řecko).

V červenci 2001 jsem navštívil Albánii: nejvíce času jsem strávil v pohoří Arithit (Živa 2003, 1: 23–24), které leží v centru Albánie asi 50 km na východ od Jaderského moře. Jeho vrcholy dosahují výšky přes 2 000 m n. m. (nejvyšší horou je Mičekut — 2 063 m). V nejvyšších polohách dřve zcela dominovaly téměř čisté porosty borovice rumelské (*Pinus peuce*). Ty jsou dnes z větší části degradovány na kamenitě past-

Nahoře tesařík trnoštítec horský (Tragosoma depsarium) — dospělce nalezený v kuklové kolébce v době, kdy začínal tvořit výletový otvor
♦ *Dole příklad ležících kmenů borovice rumelské (Pinus peuce), v nichž se v albánském pohoří Arithit vyvíjejí trnoštítci horští. Snímky J. Foita*

viny se solitérními jedinci starých borovic (popř. s drobnými rozvolněnými lesíky). Rozsáhlejší bory se zachovaly jen v méně přístupných částech terénu. Díky absenci klasického lesního hospodářství a občasnému kácení starých stromů bez jejich zužitkování tu najdeme téměř všude (včetně drobných lesíků v pastvinách) velké množství ležícího tlejícího dřeva, vhodného materiálu pro vývoj trnoštítce horského (viz obr.).

Tento tesařík je zde evidentně poměrně hojný a většina padlých kmenů borovice rumelské nese neklamné známky jeho vývoje. V padlých kmenech nebylo (v polovině července) těžké nalézt nejen četné výletové otvory, ale i larvy různého stáří a čerstvě vylíhlé dospělé v kuklových kolébkách (viz obr.). Výskyt druhu byl vázán především na čisté porosty borovice rumelské v nadmořské výšce mezi 1 800 až 2 000 m, ale nalezi jsme ho ve dřevě odumřelých vtoušených borovic již asi od výšky 1 400 m.

Odlehlost pohoří, absence moderního lesního hospodářství a těžba starých stromů s častým ponecháváním jejich značné části na místě bez zužitkování přispívají ke zvýšenému početnímu stavu populace trnoštítce horského. Tyto podmínky budou mít jistě vliv i na výskyt dalších organismů a nebudou vázány jen na pohoří Arithit, pravděpodobně bychom je našli také na jiných místech této zapomenuté části Evropy. Myslím, že podrobnější průzkum oblasti by přinesl řadu dalších zajímavých poznatků.